

Az 1956-os forradalom eseményei a Veszprémi Vegyipari Egyetemen. Kronológia.

Előzmények Veszprémben. A „klerikális” Veszprémben 1949-ben létrehozott „szocialista” egyetemen, melynek hallgatói az első évben naponta katonás rendben, mozgalmi nótákat énekelve vonultak a viadukt alatti Davidikumtól az egyetemig, 1950-ben koncepciók pert szerveztek két „egyéb” származású hallgató ellen. *Dezsényi Györgyöt* – apja kereskedő volt – mondvacsinált ürügyekkel az ország minden felsőoktatási intézményéből kizárták. A kisiparos származású, eredetileg elsőrendű vádlottnak szánt *Érdi Miklós* végül egy megrovással megúszta. Elkezdődött a katonai tárgy, a marxista ideológiai tárgyak és az orosz nyelv oktatása, hallgatók, oktatók eltávolítása származási alapon, majd Sztálin halálát viszonylagos enyhülés követte. Az 1954-ben létrehozott, pártönkívüliek részvételére is számító Hazafias Népfront Budapesten és más városokban, így Veszprémben is értelmiségi tanácskozásokat szervez.

1956 október 15. A városi Hazafias Népfront oktatók részvételével értelmiségi ankétot szervez az egyetem kamaratermében, amelyen a párt politikájával szemben kritikák hangzanak el, pl. a származási diszkriminációkkal, hozzá nem értők politikai alapon való kinevezésével kapcsolatban.

Október 21. Veszprémben is olvassák a szegedi és a budapesti egyetemek felhívását a Szabad Ifjúságban. *Füredi Zoltán* és *Szűcs István* elkezdte az egyetemisták új szervezetének, a MEFESZ-nek a szervezését, táviratban közlik a budapestiekkel csatlakozási szándékukat. A Várban lévő kollégiumban úgy döntenek, hogy az alakuló ülés október 23.-án lesz.

Október 22. A szegedi egyetemisták Veszprémbe érkező küldötte *Kádár Attila* ismerteti a szegedi felhívást. Nagygyűlési meghívók készülnek a szegedi, budapesti, miskolci egyetem felhívása alapján összeállított követelésekkel.

Október 23. Miskolcra *Édes Pál* és *Jaszlics Iván*, Sopronból *Nagy László* hallgató érkezik Veszprémbe, kapcsolatba lépnek az itteni diákvezetőkkel. *Dr. Nemezz Ernő* dékánhelyettes megígérteti a szervezőkkel, hogy tartózkodnak a provokációktól. Délután 3-kor nagygyűlés kezdődik a Petőfi Színházban, egyetemi oktatók, veszprémi, miskolci, szegedi, soproni hallgatók, városi fiatalok, meghívottak, a párt és az ÁVH megfigyelői részvételével. A hallgatók megalakítják a MEFESZ-t, vezetőjének *Füredi Zoltánt*, szervező titkárnak *Szűcs Istvánt* választják meg, Követeléseiket 20 pontban foglalják össze. *Dr. Benedek Pál* egyetemi tanár az Egyetemi Tanács szolidaritásáról biztosítja a hallgatókat.

Október 24. A hallgatók röplapokon terjesztik felhívásukat a környező településeken. Az egyetem tantestülete kimondja, hogy az egyetem autonóm. A MEFESZ a Rádióhoz küldött táviratban üdvözli *Nagy Imrét*, elítéli a vérontást, követeli *Gerő Ernő* visszahívását, a statárium eltörlését és – a közönséges bűnözők kivételével – az amnesztiát.

Október 25. Az egyetemisták *Hartner László* vezetésével fegyvert követelnek, budapesti társaikhoz akarnak csatlakozni jogos harcukban. A hallgatókat képviselő, *Szűcs István* és *Kolonics Zoltán* Mosonmagyaróváron, majd Budapesten tárgyal. Este 8-10 ezer fős tüntetés van a városban hallgatók részvételével.

Október 26. Az Egyetemi Tanács és a MEFESZ *Dr. Nemezz Ernő* és *Füredi Zoltán* aláírásával kiáltványt intéz Veszprém városához, amelyben kéri, hogy az üzemek, hivatalok képviselőiket küldjék el az egyetemre, egy Budapestre küldendő delegáció megválasztására. Reggel az egyetem előtt kb. 10 ezer tüntető – köztük sok hallgató és oktató – indul a 48-as emlékműhöz. *Solymár Károly* elszavalja a Talpra magyart. A küldöttgyűlésen egyetemi oktatók és hallgatók jelenlétében elfogadják a megye lakosságának tűzszünetre, amnesztiára, a szovjet csapatok visszarendelésére, és a sztrájkra vonatkozó felhívását, s megválasztják a Megyei Nemzeti Forradalmi Tanácsot.

Október 27. Megalakulnak a munkástanácsok, reggel az egyetemisták tartanak gyűlést, délelőtt van a veszprémi üzemek és intézmények második küldöttgyűlése. Este *Dr. Benedek Pál* vezetésével küldöttség megy a közeli szentkirályszabadjai orosz katonai repülőtérre, megkísérelve, hogy elejét vegyék a szovjet csapatok támadásának.

Október 28. Szovjet tankok jelennek meg Veszprémben, amelyek a tengert és Szuét keresik. Megkezdődik az ÁVH alakulatok lefegyverzése és a pártfunkcionáriusoknál lévő fegyverek összegyűjtése.

Október 29. Toborzás a nemzetőrségbe. – A Veszprém Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács küldöttgyűlése a MEFESZ 20 pontos felhívása alapján további, pl. a határon túli magyarokra, a Varsói Szerződés felülvizsgálatára vonatkozó pontokkal egészíti ki a követeléseket. Hallgatók élelmiszert visznek Budapestre. A forradalom első veszprémi áldozatát, a mosonmagyaróvári sortűzben agyonlőtt, s a kórház melletti Alsóvárosi temetőben, a hősi halottak sorában felravatalozott *Szalai István* főiskolai hallgatót a veszprémi egyetemisták nevében *Szűcs István* búcsúztatja.

Október 30. A Munkástanács 10 pontos memorandumot készít a követelések felsorolásával (pl. kilépés a Varsói Szövetségből). A MEFESZ felhívásban követeli a szovjet hadsereg azonnali kivonulását. Az egyetemisták és a városi fiatalok fegyvert követelnek, de a Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács ezt nem teljesíti. Az egyetemen megkezdte adását a Szabad Veszprém Rádió *Dobos Dezső* adjunktus irányításával, *Fábián Pál* technikusa, valamint oktatók és hallgatók segítségével magyar, német,

angol és orosz nyelven. Az adó mellett egy rádióhallgató állomás is működik oktatók (pl. *Újhidy Aurél*), hallgatók és néhány középiskolás közreműködésével. Folyik az élelmiszer-gyűjtés és szállítás a fővárosba. Veszprém katonai parancsnokának utasítására megkezdődik a nemzetőrség szervezése, egy egyetemi század is alakul 80 fővel. A MEFESZ a katonaságnak szóló röpiratot jelentet meg.

Október 31. Az egyetemen tartott gyűlésen megszavazzák, hogy 240 fegyvert kapjon a nemzetőrség, köztük 80 egyetemista. A 25 tagú Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács új elnöke *dr. Brusznjai Árpád* latin szakos gimnáziumi tanár, a MEFESZ részéről tagja *Szűcs István* és *Sági Ferenc*. A Városi Nemzeti Forradalmi Tanács tagja lett *Szabó János* oktató és *Biró Sándor* hallgató.

November 1. Gráci egyetemisták gyógyszer, élelmiszert hoznak, beszámolnak a gráci szimpátia-tüntetésről. – A Helyőrség Forradalmi Katonai Tanácsa a hallgatók részvételével 32 fős operatív csoportot hoz létre, amely Zircen (*Rozmanith Antal* adjunktus vezetésével), Bakonybélén, Nagyesztergáron és Gyulafiratóton is jár és intézkedik.

November 2. MEFESZ röplap a munka felvételére szólít fel. Megváltoztatnak egyes utcaneveket. Délután püspöki gyászmise a Budapesten elesett hősi halottakért. (A püspököt 1957-ben Hejcére számúzték.)

November 3. Négy egyetemi nemzetőr a szentkirályszabadjai orosz támaszpont felderítésére indul, köztük *Vékony Ferencet* és *Végh Antalt* elfogják. A veszprémi laktanyában *dr. Brusznjai Árpád* és *Szűcs István* szól a katonákhoz.

November 4. Két oldalról támadás Veszprém ellen, a támadók olykor egymást lövik. A harcokban veszprémi fiatalok, egyetemi hallgatók és az akkor itt tanuló és harci tapasztalatokkal rendelkező *koreai diákok* is részt vesznek. Ez utóbbiak többségét 1957-ben hazarendelték. A Vár bejáratánál lévő barikádot *Kocsis Géza* tanársegéd vezetésével jórészt egyetemisták védik. A harcokban négyen megsebesülnek, *Bagi József*, *Pásztor Antal*, *Solymár Károly* (súlyosan) és *Tóth Károly*. Több hallgató, így az operatív szakasz egyik raja is fogságba esik. Összegyűjtik és kihallgatják a Rákóczi téri kollégiumban, a Városháza épületében, a Megyeházán és az egyetemen található diákokat.

November 5-7. A Várban talált hallgatókat a várbörtönbe viszik, a másik gyűjtőhely a Megyeháza pincéje. A szovjet hatóságok és magyar segítők közösen hallgatják ki a foglyokat.

November 8. Teherautón 91 kiválasztott veszprémit, köztük 61 egyetemistát és 3 oktatót (*Balogh Lajos*, *Kocsis Géza*, *Vígh Antal*) Ungvárra deportálnak. A teherautókról kidobott cédulákon értesítik hozzátartozóikat, hogy viszik őket „Szibériába”. A deportálás tényét a Szovjetunió és a Kádár kormány hivatalosan tagadja.

November 8 - december eleje. Az ungvári börtönben adatfelvétel, kopaszra nyírás, fényképezés, két hétig kihallgatások. A diákok a börtönben Poznań és Berlin feliratokat találnak. Rövidesen a veszprémiek közül 59 főt tovább szállítanak Sztrijbe, hogy legyen hely az ország különböző városaiból (pl. Debrecenből) érkező következő szállítmányoknak. – Itthon megindulnak a mentési akciók az elhurcoltak hazahozataláért (*Dr. Benedek Pál*, *Dr. Polinszky Károly*, *Vekerdi József* és mások).

December 6. A budapestihez hasonló nőtüntetés, amelyen *Dobosné Szabó Éva* tanársegéd elszavalja a Nemzeti dalt. Később a résztvevők közül *Dobosné* és kb. 100 társát elbocsátották az állásából.

December 12. A korábban letartóztatott, majd Debrecenben a szovjet hatóságok által „Tanár Úr, maga nem csinált semmit, menjen haza” megjegyzéssel szabadon engedett *dr. Brusznjai Árpád* tanárt ismétletlen letartóztatják. (*Pap János* megyei titkár követelésére halálra ítélték és 1958. jan. 9.-én kivégezték.)

December 17-23. Három csoportban visszaszállítják a deportált veszprémieket a Várbörtönbe, ahonnan kihallgatás után hazatérhetnek. Volt köztük, aki ezt követően elhagyta az országot és tanúskodott az ENSz külön-bizottsága előtt.

Az oktatók közül *Szabó Lászlót* – aki a Marxista Tanszék oktatója volt – internálták, 13-at az egyetemről eltávolítottak, pl. *Balogh Lajost*, *Bereczky Évát*, *Dobos Dezsőt* és feleségét, *Újhidy Aurélt*, *Vígh Antalt* (aki nem vállalta, hogy besúgó lesz), néhányat megvertek. A hallgatók közül *Füredi Zoltánt* és *Sasvári Mihályt* internálták, többeket megvertek, hosszabb-rövidebb időre letartóztattak, kizártak minden egyetemről, vagy a veszprémiből. Többüket csak egészségre káros munkahelyre vették fel. Volt köztük, aki csak hat év késéssel, 1963-ban vehette át a diplomáját. *Szijj Ferenc* csak egy dékáni megrovást kapott, de ez is elég volt ahhoz, hogy két évig ne kaphasson mérnöki beosztást. Több nem oktató egyetemi dolgozót is elbocsátottak, (pl. *Hegyi Higgint*, a Szilikátkémia Tanszék lakatosát), ill. fegyelmi büntetésben részesítettek (pl. *Fábián Pált*). Nyugatra távozott 8 oktató és 51 hallgató, köztük két volt deportált és az egyik sebesült.

Dr. Polinszky Károly dékán a Veszprémből eltávolított hallgatók részére esti tagozatot szervezett a budapesti Vegyipari Technikumban, hogy tanulmányaikat folytathassák és befejezhessék.

Rehabilitáció. Az egyetem először egy **semmitmondó** általános szabvány-szöveget tartalmazó sokszorosított „sajnálkozó nyilatkozattal” próbált eleget tenni a rehabilitáció iránti igénynek, és sokan, pl. a deportáltak kimaradtak volna. Az ezzel

szembeni tiltakozás hatására a rektor 1990. július 5-én az Egyetemi Tanács tagjai többségének egyetértésével felkérte *dr. de Jonge Jánost*, (majd lemondása után *Pleva Lászlót*), *Meskó Gábort* és *Dr. Paczolay Gyulát* alaposabb vizsgálat lefolytatására. Ennek eredményeként 1991. október 29.-én ünnepélyesen névre szóló, s az elszenvedett jogsértést (letartóztatás, deportálás, verés, kizárás, előléptetés, tudományos fokozat megszerzésének akadályozása, stb.) pontosan megnevező erkölcsi rehabilitációt tanúsító okiratot vehettek át az érintettek.

Budapesti, debreceni, keszthelyi, miskolci, mosonmagyaróvári, soproni és szegedi társaik mellett a veszprémi egyetemisták is beírták nevüket az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc fényes lapjaira, s egyúttal létrejött a megbékélés is a veszprémiek és az egyetem között.

Dr. Paczolay Gyula